

УДК 35.073513.2

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(2)-57

ЛАРИНА Т. Ф.

Харківський національний технічний університет сільського господарства ім. Петра Василенка

ЗАВГОРОДНИЙ А. В.

Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини вищого навчального закладу
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ЛІЗИНГ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Метою статті виступає аналіз місця і ролі лізингу в структурі джерел фінансування діяльності суб'єктів аграрного бізнесу.

Запропоновано розуміння лізингу як процесу придбання майна у власність із розстрочкою платежу (продаж на виплату), що забезпечує формування й відновлення техніко-технологічного потенціалу підприємства.

Запропоновано структурування факторів вибору джерела фінансування оновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Виділено дві групи факторів: вартісні (порядок визнання витрат при розрахунку податку на прибуток, використання прискореної амортизації при лізингу, фактор часу); невартісні (критичність відновлення основних фондів з використанням кредиту для величини чистих активів; відсутність права власності на основні засоби за договором лізингу; можливість збуту продукції підприємства через лізингову компанію; необхідність одержання позитивної кредитної історії; відсутність основних засобів у балансі після закінчення договору лізингу).

Запропоновано методику розрахунку приведених витрат на придбання основних засобів за рахунок таких джерел фінансування як лізинг, кредит, власні кошти.

Сформульовано напрямки підвищення ефективності взаємодії аграрного підприємства й лізингової компанії в розрізах мінімізації ризику лізингової компанії, мінімізації ризику аграрного підприємства, можливості партнерства з лізинговою компанією за принципом Продавець-Покупець.

Візуалізовано організаційно-економічний механізм відновлення основних фондів аграрного підприємства з використанням лізингу.

Представлено 4-етапну методику оцінки економічної ефективності лізингу при відновленні основних фондів в агробізнесі, що включає: визначення прийнятних альтернативних методів залучення фінансування, аналіз кількісних переваг, аналіз якісних переваг, вибір економічно ефективного методу відновлення основних фондів у сільському господарстві.

Зроблено висновок, що агролізинг виступає одним з найбільш перспективних інструментів модернізації матеріально-технічної бази підприємств АПК у системі технічного забезпечення сільського господарства України.

Ключові слова: джерела фінансування, лізинг, лізингодавець, лізингоотримувач, лізинговий портфель, основні засоби, кредит, агробізнес, інвестиції.

LARINA T.

Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

ZAVGORODNIY A.

Mykolayiv Interregional Institute for the Development of Human Rights of the Higher Educational Institution «Open International University of Human Development «Ukraine»

LEASING AS A SOURCE OF FINANCING ACTIVITIES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

The purpose of the article is to analyze the place and role of leasing in the structure of sources of financing the activities of agricultural businesses.

The understanding of leasing as a process of property acquisition with installment payment (sale for payment) is offered, which provides formation and restoration of technical and technological potential of the enterprise.

Structuring of factors of a choice of a source of financing of updating of material and technical base of the agricultural enterprises is offered. There are two groups of factors: cost (the order of recognition of costs in the calculation of income tax, the use of accelerated depreciation in leasing, time factor); non-cost (critical recovery of fixed assets using credit for the value of net assets; lack of ownership of fixed assets under the lease agreement; the possibility of selling the company's products through a leasing company; the need for a positive credit history; lack of fixed assets in the balance sheet after the lease).

The method of calculation of the resulted expenses for acquisition of fixed assets at the expense of such sources of financing as leasing, the credit, own means is offered.

The directions of increase of efficiency of interaction of the agrarian enterprise and the leasing company in the sections of minimization of risk of the leasing company, minimization of risk of the agrarian enterprise, possibilities of partnership with the leasing company on the principle the Seller-Buyer are formulated.

The organizational and economic mechanism of restoration of fixed assets of the agrarian enterprise with use of leasing is visualized.

A 4-stage method of assessing the economic efficiency of leasing in the restoration of fixed assets in agribusiness is presented, which includes: identification of acceptable alternative methods of attracting financing, analysis of quantitative benefits, analysis of qualitative benefits, selection of cost-effective method of fixed assets recovery in agriculture.

It is concluded that agro-leasing is one of the most promising tools for modernization of the material and technical base of agro-industrial production enterprises in the system of technical support of agriculture of Ukraine.

Key words: sources of financing, leasing, lessor, lessee, leasing portfolio, fixed assets, credit, agribusiness, investments.

Постановка проблеми в загальному вигляді. В сучасних економічних умовах розвитку агробізнесу виникає необхідність активізації механізмів, здатних реалізувати переваги інноваційної й інвестиційної діяльності, їх мультиплікативний й емерджентний ефекти, подолати наявні невизначеності й ризики. У сільськогосподарському виробництві відсутність технологічно необхідної кількості техніки призводить до збільшення на неї навантаження. Так, якщо в Україні на один трактор припадає 125 га ріллі, то в Німеччині – 6 га, у Польщі – 9,4, Франції – 13, США – 29 га. Причому протягом останніх 20 років навантаження на одну машину в цих країнах майже не змінювалося, що пояснюється своєчасним відтворенням технічних засобів [1, с. 48].

На основі даних Державної служби статистики України (Рис. 1) можна зробити висновок, що одним з найбільш вагомих факторів, що гальмують розвиток сільськогосподарського виробництва (на думку респондентів) виступають фінансові обмеження, які значно стримують перехід на інноваційну модель розвитку.

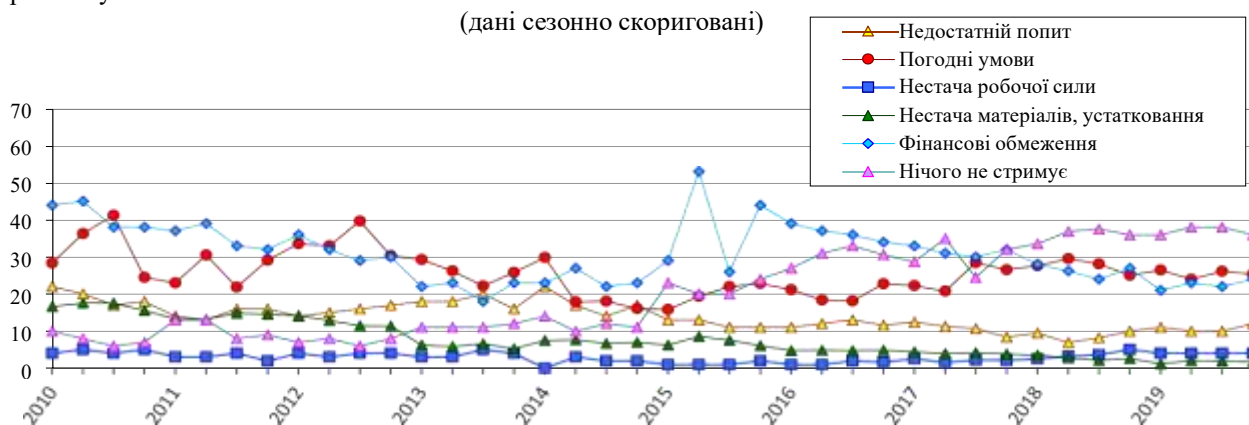

Рис. 1. Фактори, що стримують сільськогосподарську діяльність [2]

Одним з дієвих механізмів фінансування техніко-технологічного оновлення аграрних підприємств є аграрний лізинг [3]. Слід зазначити, що у технічному і технологічному переозброєнні сільського господарства України використання лізингових відносин має низький рівень, не дивлячись на те, що структура лізингового портфеля за галузями на кінець 2019 року показує, що транспорт (23%) та сільське господарство (20%) є найпоширенішими галузями, які використовують послуги лізингу в Україні. На ці дві галузі разом припадає 43% лізингового портфеля [4].

При цьому, лише 0,2% сільгосптехніки, що є в наявності, перебуває у лізингу: із приблизно 2 млн. одиниць тракторів, комбайнів, сівалок, культиваторів та іншої сільгосптехніки, яку готують до виходу в поле щорічно, лише близько 4 тис. агрегатів придбані за лізинговою схемою. У США лізингом охоплено більше третини всіх капіталовкладень. Одна з найбільших на ринку тракторів міжнародна компанія Джон Дір останніми роками реалізує за умовами лізингу більше 50% обсягу продукції.

Значні перспективи і недостатнє використання потенціалу лізингу як джерела фінансування для суб'єктів господарювання в Україні зумовлюють актуальність дослідження питань активізації сфери надання лізингових послуг в сфері національного агробізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем стану та перспектив розвитку лізингових відносин в розрізі особливостей їх використання в процесах технічного переоснащення аграрної галузі склали науковий інтерес таких вчених-економістів, як: Андрійчук В., Стойко О.Я., Могилова М.М., Іванченко В.О., Павлова Г.Є., Підлисецький Г., Головчук А. Ф., Гудзь О. Є., Дем'яненко М. Я., Даниленко А., Ляхова О., Марченко Н. А., Міщенко В. І., Непочатенко О. О., Саблук П. Т., Хомуляк Т. І. тощо.

Мета статті - аналіз місця і ролі лізингу в структурі джерел фінансування діяльності суб'єктів аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміст лізингу в Україні має специфічне наповнення, оскільки українські лізингоотримувачі купують устаткування, техніку й тварин і після погашення всіх лізингових платежів оприходують майно на свій баланс [5]. При цьому після сплати вартості об'єкта лізингу лізингодавець втрачає право розпоряджатися майном. У зв'язку із зазначеним лізинг розуміється нами як - придбання майна у власність із розстрочкою платежу, що забезпечує формування й відновлення техніко-технологічного потенціалу підприємства, іншими словами, являє собою продаж на виплату.

Лізинг дорогої аграрної техніки й устаткування характеризується для лізингової компанії високою прибутковістю й високим рівнем ризику, тому що дане майно в загальному випадку характеризується утрудненим механізмом вилучення й реалізації у випадку дострокового розірвання договору. З іншого боку, лізинг щодо недорогих основних засобів може обернутися укладанням свідомо збиткової угоди, тому що дохід лізингової компанії, розрахований від суми основних засобів, може не покрити витрат на її супроводження (трудова витрати бухгалтерії по нарахуванню амортизації основних засобів, лізингових платежів, нарахуванню й сплаті податку на майно, трудові витрати відділу супроводження, поштові витрати

тощо). Для лізингової компанії важливо знати величину витрат на супроводження лізингової угоди, щоб уникнути укладання свідомо збиткового лізингового договору, оптимально сформувавши лізинговий портфель, підвищити конкурентоспроможність надаваних послуг і проявляти обґрунтовану гнучкість у співробітництві з потенційними лізингоотримувачами.

Методики розрахунку лізингових платежів, спрямовані на забезпечення беззбитковості діяльності лізингодавця, ігнорують вплив операційних витрат по супроводженню лізингової угоди на показник прибутковості угоди, що визначає необхідність розробки для лізингодавця алгоритму розрахунків прибутковості лізингової угоди з урахуванням фактору часу й витрат на супроводження [6].

Незважаючи на значну кількість запропонованих підходів до оцінки лізингу, існують об'єктивні передумови до розробки організаційно-економічного механізму відновлення основних фондів аграрного підприємства з використанням лізингу, що дозволяє врахувати інтереси обох учасників партнерства й підвищити взаємну ефективність взаємодії.

Для підтримки прийняття рішення про придбання основних фондів з використанням лізингу доцільне використання підходу, запропонованого Ю. Бриггемом і Дж. Х'юстоном [7]. Відповідно до цього підходу, укладання договору лізингу буде доцільно за умови, якщо чиста перевага лізингу, що дорівнює різниці витрат на придбання основних засобів у лізинг й у кредит, приведених до сучасного моменту часу з урахуванням особливостей оподатковування, виявиться позитивною за умови оперування негативними значеннями витрат.

$$NAL_k = PV_l - PV_k, \quad (1)$$

де NAL_k – чиста перевага лізингу стосовно кредиту

PV_l – приведені витрати по лізингу

PV_k – приведені витрати по кредиту,

На підставі даного підходу може бути розроблена методика розрахунку чистої переваги лізингу. Оскільки альтернативами лізингу нами розглядаються кредит і власні кошти, то у запропонованій методиці розраховуються приведені витрати на придбання основних засобів за власні кошти й показник чистої переваги лізингу стосовно власних коштів. При цьому слід врахувати основні вартісні фактори (Табл. 1): порядок визнання витрат при розрахунку податку на прибуток, використання прискореної амортизації при лізингу, фактор часу.

Таблиця 1.

Порівняння лізингу із кредитом і власними коштами по ключовим факторам вартісного характеру

Фактор	Лізинг	Кредит	Власні кошти
Податок на прибуток	Лізингові платежі (ЛП) списуються на собівартість у повному обсязі	Вартість ОЗ списується на собівартість за період амортизації ОЗ.	Вартість ОЗ списується на собівартість за період амортизації ОЗ.
Страховання	Звичайно включено в ЛП	Оплачується окремо або включено в платежі по кредиту	Добровільно
Строк амортизації ОЗ	Скорочується до 3 разів	Встановлюється у відповідності з амортизаційною групою	Встановлюється у відповідності з амортизаційною групою

При порівнянні приведених витрат на придбання ОЗ у лізинг, кредит і за власні кошти необхідно із ЛП і платежів по кредиту віднімати суми страхових премій (якщо вони закладені), тому що страхування є не просто переплатою, а послугою, хоч і змушеною.

У західній практиці широко поширене використання поняття «податковий щит», що полягає в наступному: податки розглядаються як обов'язкові витрати компанії, і можливість скорочення податкових виплат є одержанням умовного доходу [8].

При розрахунку приведених витрат на придбання ОЗ у лізинг, необхідно враховувати фактор часу й можливість списання на собівартість лізингових платежів у повному обсязі. Таким чином, приведені витрат на придбання ОЗ у лізинг, пропонується розраховувати як суму дисконтованих лізингових платежів без страхової премії, очищених від ПДВ і помножених на податковий щит.

Порівнюючи приведені витрати на придбання ОЗ у лізинг із іншими джерелами фінансування, необхідно мати на увазі, що за термін дії договору лізингу підприємство з лізинговими платежами списує на собівартість всю вартість ОЗ і після закінчення договору лізингу не вправі скорочувати оподатковувану базу за розрахунками податку на прибуток у відношенні даного ОЗ.

Таким чином, при розрахунку приведених витрат на придбання ОЗ у кредит або за власні кошти необхідно відняти суму амортизаційних відрахувань за весь строк амортизації ОЗ, помножених на ставку податку на прибуток, і додати суму податку на майно за весь строк амортизації ОЗ.

Приведені витрати на придбання ОЗ у кредит складаються із суми дисконтованих погашень основного боргу за мінусом ПДВ, дисконтованої суми відсотків на основний борг, що списують на собівартість і фінансованих із чистого прибутку, за мінусом дисконтованих амортизаційних відрахувань, помножених на ставку податку на прибуток.

Приведені витрати на придбання ОЗ за власні кошти слід розраховувати як суму первісної вартості ОЗ, очищеної від ПДВ за весь строк амортизації, помноженої на податковий щит, за мінусом суми дисконтованих амортизаційних відрахувань за весь строк амортизації ОЗ.

Такий підхід дозволяє аграрному підприємству одержати об'єктивну інформацію про фактичну величину приведених витрат на придбання ОЗ у лізинг, кредит і за власні кошти з урахуванням основних факторів вартісного характеру.

Необхідно розглянути основні фактори невартісного характеру: критичність відновлення основних фондів з використанням кредиту для величини чистих активів; відсутність права власності на основні засоби за договором лізингу; можливість збуту продукції підприємства через лізингову компанію; необхідність одержання позитивної кредитної історії; відсутність основних засобів у балансі після закінчення договору лізингу.

Для урахування перерахованих вище невартісних факторів при виборі джерела фінансування доцільно використовувати систему експертної оцінки, засновану на наборі продукційних правил, представлених у вигляді пропозицій типу: «Якщо (умова) - То (дія)». У даній моделі використовується формат правил з множиною входів й одним виходом (MISO - multi input, single output) [9]. У системі розглядаються 6 рішень - відновлення неможливо в даних умовах, лізинг, кредит, інтеграція кредиту й лізингу, власні кошти, власні кошти в сукупності зі зворотним лізингом.

Перша умова – достатність власних коштів для відновлення основних фондів, при їх наявності за методикою розрахунку чистої переваги лізингу визначається показник NALCДС, у випадку якщо NALCДС >0, розглядаються невартісні фактори (відсутність права власності на предмет лізингу, відсутність у балансі предмету лізингу після закінчення договору лізингу) і приймається рішення на користь лізингу або власних коштів. У випадку NALCДС <0 рішення – власні кошти.

У випадку відсутності необхідної кількості власних коштів розглядається можливість їх одержання (без залучення кредиту й лізингу) - продаж або здача у зворотний лізинг наявних основних засобів. У випадку наявності можливості відбувається перебір можливих ситуацій аналогічних попередньому блоку. Якщо у підприємства немає власних коштів на перший внесок, відсутнє майно, яке можна продати або здати в зворотний лізинг, то рішення немає.

При наявності в підприємства коштів на перший внесок, розраховується NALK і залежно від невартісних факторів (вплив кредиту на величину чистих активів, відсутність права власності на предмет лізингу, відсутність у балансі предмету лізингу після закінчення договору лізингу, можливість збуту продукції через лізингову компанію, можливість одержання позитивної кредитної історії) робиться вибір на користь кредиту, лізингу або інтеграції кредиту й лізингу.

Використання запропонованої системи дозволить підприємству вибрати найбільш дешеве джерело фінансування з урахуванням невартісних факторів.

Основними напрямками підвищення ефективності взаємодії аграрного підприємства й лізингової компанії є.

1. Для мінімізації ризику лізингової компанії й відповідно зниження лізингових платежів за рахунок зменшення надбавки за ризик, закладеної в лізингові платежі аграрному підприємству слід:

1.1. Досліджувати своїх партнерів на можливість надання поручительства по зобов'язаннях договору лізингу.

1.2. Розглянути варіант надання додаткового заставного забезпечення.

1.3. Розглянути можливість збільшення авансового платежу.

1.4. Розглянути варіант надання копій довгострокових контрактів від компаній-покупців.

2. Для мінімізації власного ризику:

2.1. Передбачити в договорі можливість реструктуризації лізингових платежів.

2.2. Передбачити в договорі можливість дострокового викупу предмета лізингу.

2.3. Не укладати договори лізингу з лізинговими компаніями, що мають рейтинг нижче В+ й мають репутацію несумлінного партнера.

2.4. Уникати укладання договору лізингу в іноземній валюті.

2.5. У строк виконувати свої зобов'язання перед лізинговою компанією.

3. Досліджувати можливість партнерства з лізинговою компанією за принципом Продавець-Покупець.

4. Домагатися повної прозорості угоди.

Виявлені напрямки становлять організаційно-економічний механізм відновлення основних виробничих фондів з використанням лізингу, представлений на рис. 2.

Використання розробленого організаційно-економічного механізму дозволяє підприємству:

1. Уникнути проведення відновлення основних фондів повністю з використанням кредиту, що виявилось б критичним для величини чистих активів.

2. Знизити ризики, пов'язані з відсутністю права власності на ОЗ, і, відповідно, зробити допустимим відсутність права власності на основні засоби до планового завершення договору лізингу.

3. Урахувати потребу підприємства в наявності основних фондів у валюті балансу по закінченні договору лізингу.

4. Урахувати потребу підприємства в позитивній кредитній історії.
 5. Використання методики розрахунку чистої переваги лізингу дозволяє підприємству заощадити кошти як різницю між приведеними витратами по лізингу й кредиту банку, оскільки без використання запропонованої методики найдешевшим джерелом по сумі загального подорожчання є кредит банку.

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм відновлення основних фондів аграрного підприємства з використанням лізингу

Дослідження проблеми показує, що для лізингових компаній основною проблемою є повернення заборгованостей по лізинговим платежам. З урахуванням цього необхідно створити механізм повернення заборгованостей, що дозволяє підтримувати динаміку лізингових процесів (табл. 2).

На нашу думку у вирішенні лізингової проблеми значна увага повинна бути приділена розробці методу оцінки економічної ефективності лізингу при відновленні основних фондів в АПВ, заснованому, на доопрацюванні теоретичних основ й удосконалюванні методологічних питань економічної ефективності, що передбачає виконання послідовних дій до моменту прийняття суб'єктом господарювання остаточного рішення щодо вибору прийняттого методу відновлення основних фондів (рис. 3).

Таблиця 2.

Організація заходів по поверненню лізингових платежів

Суб'єкт	Заходи
Лізингоотримувач	платежі: - грошовими коштами - цінними паперами - сільськогосподарською продукцією - послугами - іншими цінностями
Лізингодавець	- відкриття спеціального рахунку - організація збуту продукції - організація взаємозаліку по послугах - договірна діяльність - забезпечення повернення коштів
Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України	- контрольна функція - узгодження нормативних актів по поверненню коштів
Міністерство фінансів	- проведення взаємозаліків відповідно до актів звірення лізингодавця й лізингоотримувача за умови фінансування лізингоотримувача з бюджету
Інші суб'єкти, що субсидіюють	- укладання договорів по наданим у лізинг засобам - організація робіт з повернення коштів

При даному підході на першому етапі визначається можливість застосування різних альтернативних методів відновлення основних виробничих фондів. У ході аналізу виявляються найбільш продуктивні методи залучення джерел фінансування для інвестиційного проекту.

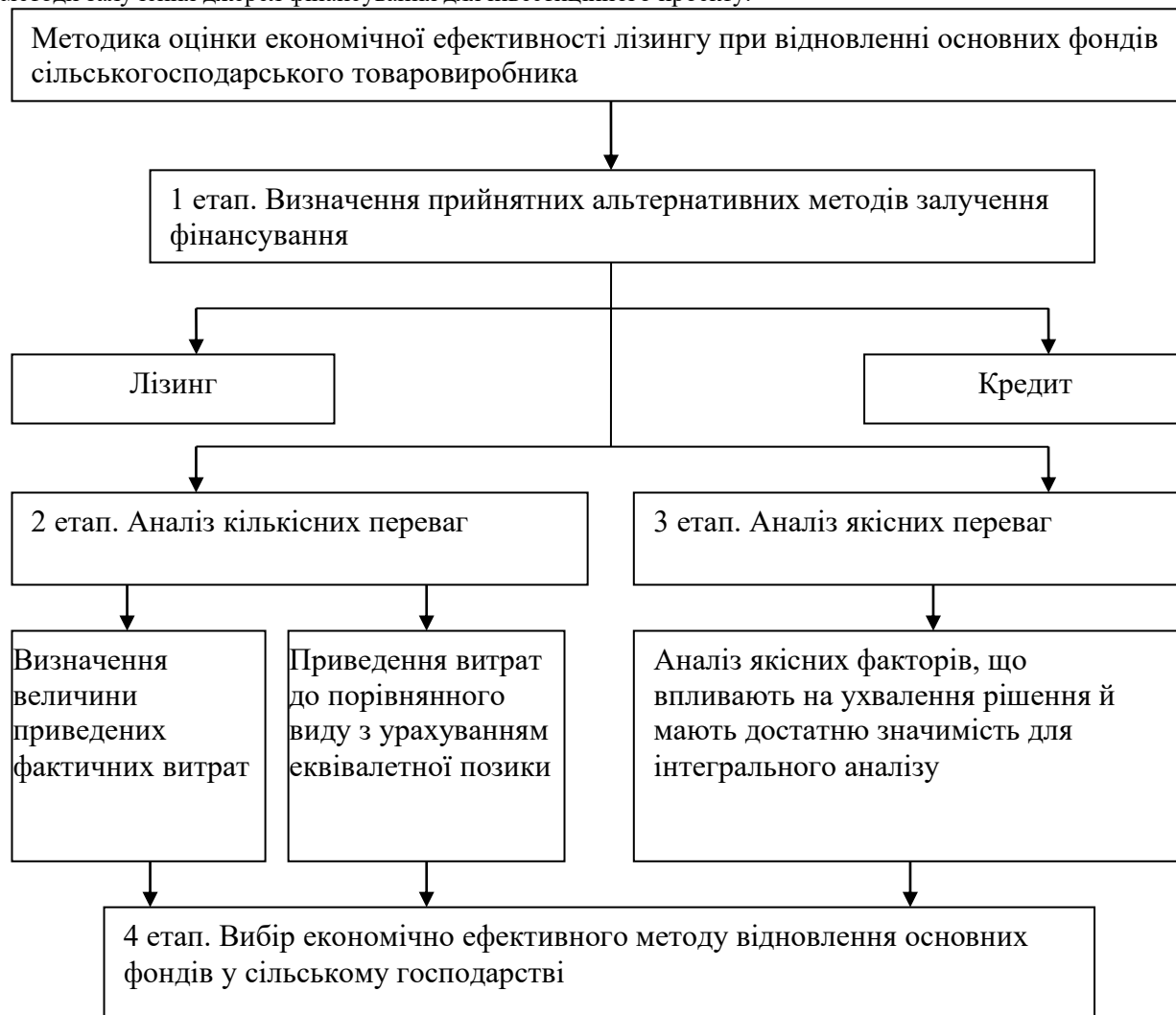

Рис. 3. Алгоритм оцінки ефективності різних методів відновлення основних засобів у аграрному виробництві

На другому етапі з метою визначення економічної ефективності лізингу як методу відновлення основних виробничих фондів потрібно провести порівняння відтоків коштів сільськогосподарського товаровиробника при придбанні устаткування за рахунок лізингу або кредиту. При цьому як критерій порівняння береться сума відтоків коштів, пов'язаних з фінансуванням інвестицій за рахунок кредиту й лізингу, з урахуванням всіх витрат і податкових переваг сільськогосподарського товаровиробника від

використання того або іншого методу відновлення основних засобів. Як результуючий критерій оцінки економічної ефективності лізингу виступає еквівалентна позика.

На третьому етапі проводиться порівняльний аналіз якісних переваг використання лізингу відносно кредитування для сільськогосподарського товаровиробника як методу фінансування відновлення основних фондів.

На заключному етапі аналізуються кількісні і якісні параметри лізингового методу відновлення основних засобів з метою здійснення вибору економічно ефективного методу відновлення основних фондів.

Висновки. Агролізинг виступає одним з найбільш перспективних інструментів модернізації матеріально-технічної бази підприємств АПК у системі технічного забезпечення сільського господарства України.

Під лізингом ми розуміємо придбання майна у власність із розстрочкою платежу (продаж на виплату), що забезпечує формування й відновлення техніко-технологічного потенціалу підприємства.

До складу вагомих факторів вибору джерела фінансування оновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств входять: вартісні фактори (порядок визнання витрат при розрахунку податку на прибуток, використання прискореної амортизації при лізингу, фактор часу); невартісні фактори (критичність відновлення основних фондів з використанням кредиту для величини чистих активів; відсутність права власності на основні засоби за договором лізингу; можливість збуту продукції підприємства через лізингову компанію; необхідність одержання позитивної кредитної історії; відсутність основних засобів у балансі після закінчення договору лізингу).

Методика розрахунку приведених витрат на придбання основних засобів у лізинг передбачає обчислення суми дисконтованих лізингових платежів без страхової премії, очищених від ПДВ і помножених на податковий щит.

Метод оцінки економічної ефективності лізингу при відновленні основних фондів в агробізнесі включає 4 послідовні етапи: визначення прийнятних альтернативних методів залучення фінансування, аналіз кількісних переваг, аналіз якісних переваг, вибір економічно ефективного методу відновлення основних фондів у сільському господарстві.

Література

1. Захарчук О.В. Технічне забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. Економіка АПК. 2019. № 2. С. 48 — 56.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Кірейцев Г. Г. Формування нової системи агролізингу в Україні. Облік і фінанси АПК. 2004. № 1. С.36–40.
4. Украинский лизинг – вызовы, достижения, перспективы. Экономическая правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/12/29/669627/>
5. Аналітичний огляд ринку лізингу. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1050/71_4.pdf
6. Дем'яненко М. Я. Проблеми лізингу в аграрному секторі АПК: монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 178 с.
7. Герасимчук Н. Экономические и институциональные условия инвестиционной деятельности. Экономика Украины. 1994. № 12. С. 3–11.
8. Філіпенко А.С. Економічний розвиток. Європейський контекст / Філіпенко А.С. – К.: Знання України, 2001, 120с.
9. Кулик Р. О. Основні економічні механізми формування синергетичного ефекту в кластерних структурах. Економіка АПК. 2008. № 11. С. 35–41.

References

1. Zakharchuk, O.V. (2019). «Tekhnichne zabezpechennia silskohospodarskykh pidpriemstv v Ukraini». Ekonomika APK, no 2, pp. 48 — 56.
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. [Government service of statistics of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Kireitsev, H. H. (2004). «Formuvannia novoï systemy ahrolizynhu v Ukraini». Oblik i finansy APK, no 1, pp. 36–40.
4. Ukrainskij lizing – vyzovy, dostizheniya, perspektivy. [Ukrainian leasing - challenges, achievements, prospects]. Ekonomicheskaya pravda. [Economic truth]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2020/12/29/669627/>
5. Analitychnyi ohliad rynku lizynhu. [State-of-the-art review of leasing market]. Available at: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1050/71_4.rdf
6. Demianenko, M. Ya. (2006). Problemy lizynhu v ahramnomu sektori APK. [Leasing problems are in the agrarian sector of AIC]. NNTs IAE. Kiev. Ukraine.
7. Gerasimchuk, N. (1994). «Ekonomicheskie i institucionalnye usloviya investicionnoy deyatel'nosti». Ekonomika Ukrainy, no 12, pp. 3–11.
8. Filipenko, A.S. (2001). Ekonomichnyi rozvytok. Yevropeyskyi kontekst. [Economic development. European context]. Znannia Ukrainy. Kiev. Ukraine.
9. Kulyk, R. O. (2008). «Osnovni ekonomichni mekhanizmy formuvannia synerhetychnoho efektu v klasternykh strukturakh». Ekonomika APK, no 11, pp. 35–41.

Надійшла / Paper received : 07.07.2020
Надрукована / Paper Printed : 28.09.2020